

Helsinki 19.6.2013

Dnro 1892/5/13

Oikeusministeriö
PL 25

00023 VALTIONEUVOSTO

Viite: Oikeusministeriön lausuntopyyntö 22.4.2013 (OM 11/03/2012)

LAUSUNTO

Oikeusministeriö on viitekohdassa mainitussa kirjeessään pyytänyt eduskunnan oikeusasiamieheltä lausuntoa oikeudenhoidon uudistamisohjelmasta vuosille 2013–2025 (OMML 16/2013). Lausuntoa pyydetään sekä horisontaalisista että oikeudenhoidon sektorikohtaisista ehdotuksista. Näkemyksiä pyydetään myös ehdotusten toteuttamisjärjestyksestä ja mahdollisista vaihtoehtoisista malleista.

Käytän seuraavassa mietinnön mukaista ehdotusten numerointia.

Lausuntonani esitän kohteliaimmin seuraavan.

Oikeuslaitoksen yleinen resurssitilanne Suomessa

Olen antanut 23.3.2012 lausunnon virkamiestyönä laaditusta luonnoksesta oikeusturvaohjelmaksi vuosille 2012–2016 (dnro 561/5/12). Uudistan käsitykseni siitä, että tehokkaan oikeusturvan saaminen ja perus- ja ihmisoikeuksien toteutuminen kansallisella tasolla ovat niin merkittäviä asioita, että valtiovallalla tulisi konkreettisesti päättää riittävien voimavarojen osoittamisesta oikeuslaitokselle.

Oikeuslaitoksen tehtävät perustuvat perustuslakiin ja Suomen valtion kansainvälisiin ihmisoikeussitoumuksiin. Kyse ei ole organisointinsa ja resursointinsa puolesta vapaan harkinnanvaraisesta hallintotoiminnasta. Oikeudenhoidon uudistamisohjelmaa toteutettaessa on pidettävä keskeisesti mielessä, että muun muassa tuomioistuinjärjestelmää koskeva sääntelytaso, rakenteiden organisointi ja tuomioistuinten määrärahoista päättäminen vaikuttavat kaikki tuomioistuinten rakenteelliseen riippumattomuuteen. Tehokkaan oikeussuojan ja perus- ja ihmisoikeusturvan vaatimukset perustuvat perustuslakiin ja keskeisesti Euroopan ihmisoikeussopimukseen ja muun muassa YK:n kansalais- ja poliittisia oikeuksia koskevaan sopimukseen. Valtiovallalla on velvollisuus taata oikeuslaitokselle niin pal-

jon resursseja, että se voi tuottaa riittävää oikeusturvaa. Oikeuslaitokseen kohdistuu näistä syistä aivan erilaiset vaatimukset kuin hallintoviranomaisiin. Samoista syistä oikeuslaitosta, aivan erityisesti tuomioistuinlaitosta, ei näkemykseni mukaan voida asettaa toimeenpanovaltaan kuuluvien hallintoviranomaisten kanssa samalle viivalle valtiontalouden säästökohteita haettaessa.

Kun otetaan huomioon edellä sanottu, Suomen saamat erittäin runsaslukuiset oikeudenmukaista oikeudenkäyntiä koskevat ihmisoikeusloukkaustuomiot ja se, että pohjoismaisittain vertaillen Suomen oikeuslaitoksen resurssitilanne on jo alkuaan eli nykytilassaan suorastaan huono niin absoluuttisesti kuin asukasmäärään suhteutettuna (ks. European Commission for the Efficiency of Justice: European judicial systems; Edition 2012 (2010 data), Efficiency and quality of justice¹), suhtaudun oikeuslaitokseen kohdistettaviin säästöhankkeisiin lähtökohtaisen torjuvasti. Toiminnan tehostaminen on tervetullutta, mutta jos lähtötilanne ei ole hyvä, voisi tehostamiseen pyrkiä myös muuten kuin resursseja leikkaamalla.

Oikeusministeriön asettama neuvottelukunta toteaa mietinnön alussa aivan oikein, että oikeuslaitoksen tehtävät ovat oikeusvaltion kulmakivi. Neuvottelukunta siirtyy kuitenkin välittömästi valtiontalouden ankariin näkymiin ja toteaa, että oikeusturva ”on tuotettava nykyistä vähemmillä kokonaiskustannuksilla”. Edellä toteamaani viitaten näkisin tarvittavien organisatoristen ja toiminnallisten uudistusten lisäksi pikemminkin tarvetta oikeuslaitoksen resurssien pysyvälle lisäämiselle.

Horisontaaliset ehdotukset

1. Aineellisen ja prosessuaalisen sääntelyn muutosten vaikutuksia oikeuslaitoksen toimintaan ja – lisäksi – perus- ja ihmisoikeuksien toteutumiseen on perusteltua arvioida säädösvalmistelun eri vaiheissa ja myös tutkia jälkikäteen. Kaikkien ministeriöiden sitoutuminen lainvalmistelun laadun parantamiseen on tärkeää. Lainsäädäntötutkimukselle ja vaikutusarvioinneille (Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos ja Valtiontalouden tarkastusvirasto) tulisi varata riittävät voimavarat, jotta edellä mainitut arviot ja ratkaisut olisi perustettavissa tutkittuun tietoon (ks. myös Oikeusministeriön toiminta- ja taloussuunnitelma 2013–2016 s. 12 ja 47).

2. Tavoite seurata kaikkien hallinnonalojen hallintopäätösten muutoksenhakualttiutta ja päätösten pysyvyyttä hallintotuomioistuimissa antaisi paljon tietoa hallinnosta, joita tietoa voitaisiin valtion ja kuntien sisäisessä tulosoajauksessa käyttää hallinnon toiminnan ohjaamiseen ja laadun parantamiseen. Tavoite on hyvä. Käsitykseni mukaan tarkoitettujen palaute-tietojen saaminen ei kuitenkaan onnistune aivan yksinkertaisesti, vaan tietojen kerääminen vaatisi toimivan käytännöllisen työkalun kehittämistä. Asia edellyttäneet tietoteknisiä ponnistuksia ja tietosuojakysymyksiin paneutumista.

3. Sähköisten prosessien jatkuva kehitystoiminta on tärkeää. Mietinnössä on tuotu perustellusti esiin nimenomaan toiminnan kehittämisen näkökulma. Edellä (kohta 2) mainitun tavoitteen saavuttamiselle, ja muutenkin,

¹ http://www.coe.int/t/dghl/cooperation/cepej/evaluation/2012/Rapport_en.pdf

olisi edullista päästä virasto- ja hallinnonalarajat ylittävään tietoteknisten järjestelmien yhteentoimivuuteen.

4. Koulutustoiminnan kehittäminen oikeudenhoidossa on luonnollisesti kannatettavaa. Ehdotus liittyy tuomioistuinviraston perustamisedotukseen.

Sektorikohtaiset ehdotukset

Tuomioistuimet

6. Tuomioistuinlaitoksen keskushallinnon kehittämistä koskeva selvitys (OM:n julkaisuja 2009:3) on hyvä esiselvitys ja pidän tärkeänä, että hanketta tuomioistuinhallinnon kehittämisestä viedään eteenpäin. Kannatan ehdotusta tuomioistuinviraston perustamisesta. Pidän hanketta erittäin tärkeänä ja näen sen mahdollistavan useita merkittäviäkin lisähyötyjä.

Erillinen tuomioistuinvirasto vastaisi kansainvälisiä malleja ja edesauttaisi kansainvälistä yhteistyötä. Tuomioistuinvirasto olisi omiaan korostamaan tuomioistuinlaitoksen merkitystä yhtenä valtiovallan haarana ja tuomiovalan käytön riippumattomuutta. Järjestelmä voisi tuottaa toiminnallisia etuja muun muassa tuomioistuinten johtamisessa, koulutuksessa, sisäisissä tiedonkuluissa ja esimerkiksi tuomioistuinten sisäisten ja ulkoisten tietojärjestelmien kehittämisessä. Tuomioistuinvirasto voisi myös edistää lainsäädännön kehittämistä esimerkiksi sääntelyaloitteita tekemällä (tämä voisi edellyttää perustuslain 99 §:n 2 momentin muuttamista).

Järjestelmä vaikuttaisi myös tuomioistuinten talousarviomenettelyihin, jossa yksi epäkohta nykyisin on se, että oikeusministeriö käy tulosneuvottelut yksiköiden kanssa ajankohtana, jolloin koko valtionhallinnon tulo- ja menoarvio on vielä päättämättä, eikä ministeriö tiedä tulosneuvotteluita käydessään tulevan budjetin täsmällistä loppusummaa. Tuomioistuinlaitoksella voisi mahdollisesti olla myös suora määrärahojen esitysoikeus eduskunnalle ohi valtioneuvoston (tämä saattaisi edellyttää perustuslain 83 §:n muuttamista).

Arvio tuomioistuinviraston perustamisen merkittävästä kustannuksista lisäävästä vaikutuksesta pitänee paikkansa. Toisaalta, ilman lisäpanostuksia tuomioistuinhallintoon ei tavoiteltuja etuja voidakaan saavuttaa. Jos tuomioistuinhallintoa halutaan aidosti parantaa, on siihen myös panostettava. Tuomioistuinviraston perustaminen ei luonnollisesti saa merkitä heikennyksiä lainkäyttötoimintaan tai muiden oikeuslaitoksen toimijoiden toimintaan. Tarvittaessa oikeuslaitoksen kokonaisresursseja tulee lisätä kasvaneita kustannuksia vastaavasti. Panostukset samanaikaisesti sekä operationaaliseen toimintaan että toimintaa organisoivaan ja kehittävään tuomioistuinvirastoon yhdessä edistäisivät parhaiten oikeusturvan tilaa. Toistan alussa esittämäni huomion oikeuslaitoksen asemasta oikeusvaltion kulmakivenä.

7–8. Voin jossain määrin yhtyä neuvottelukunnan enemmistön näkemykseen siitä, että tuomioistuinlinjajaon perusteena oleva raja on muuttunut entistä tulkinnanvaraisemmaksi. Tiettyyn asiakokonaisuuteen voi liittyä sekä rikos- että siviiliprosessissa ja hallintoprosessissa ratkaistavia kysymyksiä. On kyllä todettava, että ylivoimainen enemmistö kaikista oikeus-

asioista ei kuitenkaan ole tällaisia eri prosessilajeja yhdistäviä, vaan puhtaasti joko yleistä lainkäyttöä tai hallintolainkäyttöä.

Kun mietinnönkin lähtökohtana on se, että yleisten tuomioistuinten ja hallintotuomioistuinten prosessilajit säilytetään, minun on jossain määrin vaikea nähdä, olisiko tuomioistuinlinjojen organisatorisesta yhdistämisestä saatavissa merkittävää säästöä saati oikeusturvaa edistäviä hyötyjä. En kuitenkaan vastusta asian selvittämistä.

Näkinsin joka tapauksessa syvällisen valtiosääntöisen keskustelun tuomioistuinlaitoksesta tervetulleena. Suomessa tällaista keskustelua oikeuslaitoksesta ei ole mielestäni käyty riittävästi. Nyt voisi olla hyvä aika perusteelliselle kokonaistarkastelulle.

Lausunnossaan perustuslakivaliokunnalle ehdotetusta perustuslaista lakivaliokunta (9/1998 vp) muun muassa katsoi, että "[t]uomiovalta on hallituksen esityksen yleisperusteluissa jätetty täysin vaille huomiota. Sitä ei lainkaan käsitellä omana kokonaisuutenaan. Vain yhdessä virkkeessä, monen muun asian rinnalla, mainitaan tuomioistuimen riippumattomuus säilytettävänä keskeisenä valtiosääntöperiaatteena."

Oikeuskirjallisuudessa professori Ilkka Saraviita (Perustuslaki 2000, s. 91–92) on todennut seuraavaa: "Oikeuslaitoksen sisäisen rakenteellisen riippumattomuuden (suoja tuomiovallan ohjaamista vastaan yhteiskunnan resurssijaolla tai hallinnollisesti sekä instanssijaolla) suojaamiseksi perustuslakiin ei ole kirjoitettu erillissäännöstä, vaan tämä suoja on johdettava suoraan 3.3 §:n säännöksestä." ... "Oikeuslaitoksen rakennetta koskevaa lailla säätämisen edellytystä 1919 HM:n 55 §:n tapaan ei otettu perustuslakiin." (mts. 93–94).

10. Tavoite sosiaalivakuutus- ja toimeentuloturvaan koskevien asioiden ensi asteen päätöksentekomenettelyn ja muutoksenhakulautakuntien toiminnan kehittämisestä niin, että tarve muutoksenhakuun vakuutus-oikeuteen vähenee, on luonnollisesti kannatettava. Mietinnössä ei kuitenkaan tuoda konkreettisesti esille keinoja, joilla tähän tavoitteeseen päästään. Ehdotukseen liittyy myös sellainen ehdollinen jatkoehdotus, että jos vakuutus-oikeuden asiamäärät saadaan merkittävästi vähentymään, voitaisiin tällaiset asiat siirtää hallinto-oikeuksille. Näihin kovin yleisluonteisiin ehdotuksiin on vaikea ottaa kantaa. Jälkimmäiseen ehdotukseen vaikuttaa mietinnössä (8. edellä) esille otettu tuomioistuinlinjoja koskeva selvitys.

11. En voi sellaisenaan kannattaa ehdotusta käräjäoikeuksien äskettäin jo puolitetun määrän edelleen puolittamisesta. Suuremmilla tuomioistuinryksiköillä on sinänsä etunsa, eikä minulla olekaan perusteita vastustaa yksittäisiä tarpeellisesti perusteltuja tuomioistuinten yhdistämisistä. Videotekniikan laajamittaisella käyttöön otolla ja riittävien istuntopaikkojen ylläpitämisellä voidaan myös kompensoida käräjäoikeuksien vähentämisistä.

Vuonna 2010 toteutettu käräjäoikeusuudistus on kuitenkin vielä niin tuore asia, että mielestäni olisi perusteltua ensin kerryttää kokemuksia toteutetusta uudistuksesta. Lisäksi, kuten todettu, tuomioistuinorganisaatioon kaavaillut tämäntyyppiset muutokset olisi perusteltua sovittaa yhteen perusteltuun selvitykseen ja päätökseen tuomioistuinjärjestelmän yleisem-

mästä perusrakenteesta, eikä tehdä niitä irrallaan ”suuremmasta kuvios-ta”.

12. Kuten mietinnössä (s. 26) on todettu, hovi- ja hallinto-oikeusverkoston jatkokehittämiseen vaikuttavat osaltaan myös tuomioistuinlinjojen kehittämisestä koskevat ratkaisut. Viittaan edellä (kohta 11) toteamaani myös tähän muutoksenhakutuomioistuinten määrän vähentämistä koskevaan ehdotukseen. Yhdyn myös presidentti Vihervuoren ja ylituomari Mäenpään näkemykseen siitä, että olisi perusteltua odottaa hallintolainkäyttöä koskevien uudistusten toteutumista ja niiden vaikutuksia.

15. Jatkokäsittelylupajärjestelmän käyttöalan laajennusehdotukseen suhtaudun periaatteessa myönteisesti. Oikeusturvasyistä pidän kuitenkin hyvin tärkeänä, että käräjäoikeuksien ratkaisuntekokaapasiteettia vahvistetaisiin voimavaroja lisäämällä.

17. Pidän perusteltuna ehdotusta valituslupajärjestelmän laajempaan käyttöön siirtymiseksi korkeimmassa hallinto-oikeudessa. Eräissä vähäisissä asiatyypeissä on myös nähdäkseni mahdollista harkita ehdotetusti valituskielloista säätämistä. Toisaalta ei saa syntyä tilannetta, jossa esimerkiksi tietyissä oikeuskysymyksissä ei ylipäättään olisi mahdollisuutta saada ylimmän oikeusasteen ennakkoratkaisuja. Esimerkiksi vankeuslain soveltamiseen liittyvissä asioissa on mahdollista, että hallinto-oikeudet päätyvät erilaisiin lopputuloksiin, eikä asiaa ole mahdollista saada korkeimman hallinto-oikeuden ratkaistavaksi.

18. Tärkeänä pidän ehdotusta oikaisuvaatimusjärjestelmän käyttöalan laajentamisesta. Viittaan oikeusministeriölle 24.1.2008 antamaani lausuntoon (dnro 3769/5/07) oikaisuvaatimustoimikunnan välimietinnöstä OMKM 2007:1 ja 3.2.2009 antamaani lausuntoon (dnro 4171/5/08) oikaisuvaatimustoimikunnan mietinnöstä OMKM 2008:4, joissa olen suhtautunut lähtökohtaisesti myönteisesti oikaisuvaatimusjärjestelmän laajentamiseen. Pidän tärkeänä lähtökohtaa lisätä hallinnon omaa vastuuta virheiden oikaisemisesta.

19. Ehdotukset selvittää mahdollisuudet siirtää lasten huostaanottopäätösten tekeminen kuntien viranhaltijoilta moniammatilliselle toimielimelle (jonka menettelyistä, kokoonpanosta ym. mietinnössä ei kerrota mitään), ja joka tapauksessa selvittää mahdollisuudet muuttaa asiat valituslupaehdoiksi korkeimmassa hallinto-oikeudessa, ovat mietinnössä vielä niin yleisellä tasolla, ettei minun ole mahdollista ottaa niihin kantaa. Selvitystyön käynnistäminen asioista on luonnollisesti mahdollista.

Tässä yhteydessä joudun jälleen nostamaan esille resurssikysymykset. Eduskunnan lastensuojelulain johdosta antamassa vastauksessa (EV 309/2006 vp) on yhtenä lausumana esitetty seuraava: ”Eduskunta edellyttää, että hallitus ryhtyy toimenpiteisiin hallinto-oikeuksien resurssien turvaamiseksi siten, että lastensuojelulain mukaisten asioiden joutuisa käsittely hallinto-oikeuksissa varmistetaan.”

Vuonna 2012 julkaistujen tilastotietojen mukaan lasten huostaanottojen määrä jatkoi kasvuaan. Kiireellisten sijoitusten määrä oli kasvanut noin 15

prosenttia. Kodin ulkopuolelle sijoitettuja lapsia oli vuonna 2011 yli 17 000, joista runsaat 10 000 oli otettu huostaan.

Erään vuonna 2012 ratkaistun kanteluasian (dnro 2307/4/11) yhteydessä selvitettiin, että kaikkien korkeimmassa hallinto-oikeudessa ratkaistujen asioiden keskimääräinen käsittelyaika oli lokakuun 2011 tilaston mukaan 12 kuukautta. Lapsen huostaanottoa ja sijaishuoltoon sijoittamista koskevissa asioissa keskimääräinen käsittelyaika oli jopa keskiarvoa pidempi, eli 13,4 kuukautta samoin kuin huostassapidon lopettamista koskevissa asioissa, joissa keskimääräinen kesto oli 12,9 kuukautta. Korkeimman hallinto-oikeuden lastensuojeluasiat käsittelevä jaosto oli yksimielinen siitä, että käsittelyajat lastensuojeluasioissa olivat liian pitkiä. Selvityksen mukaan vuonna 2008 voimaan tulleen lastensuojelulain voitiin odottaa lisäävän lastensuojeluasioiden määrää, mutta lisäresursseja ei kuitenkaan ollut osoitettu. Lastensuojeluasioiden keskimääräiset käsittelyajat olivatkin pidentyneet tasaisesti: 11,1 kuukautta vuonna 2010, 12,2 kuukautta vuonna 2011 ja 12,7 kuukautta vuoden 2012 lopulla. Kiireelliseksi säädettyjä lastensuojeluasioita käsitellään siis pidempään kuin kaikkia asioita keskimäärin. Kantelunalaisessa tapauksessa valituksen käsittely kesti noin 19 kuukautta. Julkisella vallalla on velvollisuus organisoida lainkäyttöasioiden käsittely niin, että se voi tapahtua ilman aiheetonta viivytystä. Voimavaroihin ja työmäärään perustuvilla syillä ei voida hyväksyttävästi perustella poikkeamista siitä, mitä perusoikeutena turvattu oikeusturva edellyttää asian käsittelyssä.

Mielestäni lasten huostaanottoasioiden järjestämistä tulee selvittää perusteellisesti ja niin, että tavoitteet ja painotukset erityisesti lasten oikeuksien toteutumiseen keskeisesti liittyvän asian selvitystyössä ovat muualla kuin oikeusministeriön hallinnonalan säästöjen tavoittelussa.

20. Mielenterveyslain mukaisesta alustusmenettelystä luopumista koskeva ehdotus on kytketty Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen oikeuskäytännössään asettamaan vaatimukseen siitä, että tahdonvastaiseen hoitoon määräämistä ja jatkamista koskevaan päätöksentekoon osallistuu lääketieteellistä asiantuntemusta omaava, kyseisen hoitolaitoksen ulkopuolinen viranomainen. Neuvottelukunta ehdottaa alustusmenettelystä luovuttavan, mutta vain sillä edellytyksellä, että mainitulla menettelyllä turvataan riittävästi päätöksen kohteena olevan henkilön oikeusturva.

Näköpiirissä on mielenterveyslain kokonaisuudistus. Alistusmenettelyn funktiota osana mielenterveydenhoidon kokonaisuutta voi olla perusteltua selvittää. Vapaudenriiston kohdehenkilön oikeusturvan toteutumisen kannalta huomiota on joka tapauksessa kiinnitettävä siihen, kuinka henkilön oikeudet tosiasiallisesti toteutuvat vapaudenriistosta päätettäessä ja sen jatkamisesta päätettäessä – ulkopuolisen lääkärin ohella myös kysymys oikeudellisesta avustamisesta tai edustamisesta on tällöin keskeinen. Kiinnitän myös huomiota siihen, että mielenterveyslain 11 §:n 3 momentissa (1066/2009) on varsin äskettäin säädetty, että jos hoitoon määrätty on alaikäinen, päätös on heti alistettava hallinto-oikeuden vahvistettavaksi.

Kuten lastensuojelulain kohdalla, myös nyt puheena olevassa asiassa sääntelytarpeita on mielestäni syytä pohtia lähinnä asian aineellisista ja oikeusturvatarpeista lähtien, ei oikeusministeriön hallinnonalan säästötarpeista lähtien.

22. Mielestäni tarvetta harkinnanvaraisempiin tuomioistuinten kokoonpanoihin siirtymiseen voidaan pohtia.

23. Kannatan asiantuntija-avusteisen huoltoriitojen sovittelukokeilun laajentamista koko maahan. Pidän hanketta hyvin tärkeänä.

24. Ehdotus lautamiesten lukumäärän vähentämisestä siten, että lautakuntakokoonpanoissa olisi jatkossa yksi lautamies vähemmän, on mielestäni epätarkoituksenmukainen. Neuvottelukunnan (enemmistön) pidemmän aikavälin tavoite luopua kokonaan lautamiesjärjestelmästä on tavoitteena johdonmukaisempi.

Kiinnitän jälleen huomiota siihen, että nykyinen käräjäoikeuksien lautamiesten valintatapa, jossa lautamiesten valinta kuuluu kunnanvaltuustoil- le, on tuomioistuinten riippumattomuuden kannalta ongelmallinen. Nähdäkseni lautamiesten valintatapa, sikäli kuin tällainen järjestelmä ylipää- tään halutaan säilyttää, tulisi arvioida kokonaan uudelleen. Myös euroop- palainen korruptionvastainen toimielin GRECO on kannustanut järjestel- män muuttamiseen siten, että lautamiesten valinta tapahtuisi oikeuslaitok- sen itsensä toimesta (Suomea koskevan uusimman raportin (Greco Eval IV Rep (2012) 6E) kohta 101²).

Lautamiesten käyttö ei ole perusteltua oikeudellisesti tai näytöllisesti vai- keissa asioissa. Tällaiset asiat tulisivat oikeusturvan kannalta parhaiten ratkaistuksi käräjäoikeuksissa usean ammattituomarin kokoonpanossa. Hovioikeuksien laatimista käräjäoikeuksien tarkastuspöytäkirjoista kuiten- kin valitettavasti ilmenee, että niin sanottuja vahvennettuja kokoonpanoja ei joko käytetä lainkaan tai käytetään hyvin vähän eri käräjäoikeuksissa. Aito oikeusturvan parantaminen edellyttäisi lisäpanostuksia käräjäoikeuk- sien lainkäyttöhenkilöstöön. Tämä parantaisi niin asioiden käsittelyaikoja kuin ratkaisuiden laatua. Lautamiesjärjestelmä ei nähdäkseni erityisesti laajoissa ja monimutkaisissa asioissa tarjoa parasta oikeusturvaa. Kaiken kaikkiaan lautamiesjärjestelmän käytön puolesta esitettäviä argumentteja heikentää se, että asian tullessa hovioikeuden täysitulkintaiseen käsitte- lyyn se joka tapauksessa tutkitaan ja ratkaistaan ilman lautamiesten myö- tävaikutusta.

26. Rikosprosessin keventämisen näytöllisesti selvissäkin asioissa tulisi tapahtua siten, että rikosprosessin viranomaisten (poliisin, syyttäjän ja tuomioistuimen) normaaliin työnjakoon ei lähtökohtaisesti puuttuttaisi.

27–29. Nopeutettua käsittelyä, syyttäjähasteen käyttöä ja yhden koske- tuksen toimintamallia koskevan ehdotuksen (29) kohdalla korostan tarvet- ta varmistaa oikeusturvaelementtien toteutuminen.

30–34. Minulla ei ole huomauttamista ehdotuksista.

35. Oikeuskirjallisuudessa on esitetty muun muassa, ettei käräjäoikeuden tuomion perusteluja tule laatia eri tavoin siitä riippuen, onko tuomioon il- moitettu tyytymättömyyttä vai ei. Edelleen on todettu, että tuomio ja pää- tös tulee perustella yksityiskohtaisesti myös niissä tilanteissa, joissa se

² [http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/greco/evaluations/round4/GrecoEval4\(2012\)6_Finland_EN.pdf](http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/greco/evaluations/round4/GrecoEval4(2012)6_Finland_EN.pdf)

jää lainvoimaiseksi (Jyrki Virolainen – Petri Martikainen: Tuomion perusteleminen, 2010, s. 134 ja Markku Rätty: Tarvitseeko tuomioistuimen kirjoittaa täydelliset perustelut arkistoja varten? teoksessa Rikostuomion perusteleminen, ks. myös Mika Huovila: Rikostuomion perusteleminen ja oikeudenkäynnin nopeusvaatimus, LM 2/2006, s. 240).

Katson, että perusteluvelvollisuudella on keskeinen merkitys asianosaisen oikeusturvan kannalta. Asianosaisen on saatava tietää, mitkä seikat ovat johtaneet häntä koskevan ratkaisun tekemiseen.

Neuvottelukunnan ehdotus voi kuitenkin nähdäkseni olla jatkokehittelyssä mahdollinen, jos pidetään kiinni tuomion perusteluiden ja lopputuloksen suullisen julistamisen riittävästä seikkaperäisyydestä ja tuomion julistamisen nauhoittamisesta ja tallenteen riittävän pitkästä säilyttämisestä.

38. Pidän tärkeänä ehdotusta tehostaa hallintotuomioistuinten ratkaisuiden ohjausvaikutusta ratkaisujen julkaisemista lisäämällä. Ehdotetulla tuomioistuinvirastolla voisi olla tässä luontevasti oma roolinsa.

39. Suhtaudun torjuvasti tuomioistuinmaksujen käyttöalan laajentamiseen ja maksujen korottamiseen.

Syyttäjät

40. Ehdotus syyttäjänvirastojen toimialueiden muuttamisesta vastaamaan poliisilaitoksen toimialuetta on mielestäni perusteltu. Kuten mietinnössä todetaan, kyse olisi säästöjen hakemisen sijasta pikemminkin toiminnallisista tehostamistavoitteista.

41. Esitutkintayhteistyön mahdollisia muutoksia on mielestäni perusteltua seurata riittävästi 1.1.2014 voimaan tulevien lainmuutosten jälkeen. Yhdydyn mietinnössä esitettyyn näkemykseen siitä, että tutkinnanjohtajuuden siirtäminen syyttäjälle on syytä selvittää, mikäli esitutkintayhteistyön ei havaita tuottavan riittäviä hyötyjä.

Olen eri yhteyksissä todennut, että erityisesti laajoissa ja vaikeissa rikosasioissa syyttäjän tutkinnanjohtajuus voisi olla perusteltua. Syyttäjätutkinnanjohtajuudella voi olla etuja muun muassa rikosasian teemälähtöisessä selvittämisessä, tutkinnan suuntaamisessa sekä todisteluun ja pakkokeinojen käyttöön liittyvissä kysymyksissä. Syyttäjän tutkinnanjohtajuus olisi myös omiaan helpottamaan merkitykseltään ja määrältään jatkuvasti kasvavaa rikosasioiden kansainvälistä yhteistyötä.

Jos syyttäjän roolia muutetaan tutkinnanjohtajaksi, voi samalla nousta perustellusti esille kysymys esitutkintaviranomaisten ja oikeusviranomaisten sijoittamisesta samalle hallinnonalalle, esimerkiksi Ruotsin mallin mukaisesti oikeusministeriön hallinnonalalle. Tästä voisi olla muitakin hyötyjä, kuten tutkintavankeuden järjestämisessä ja tiedonkulussa esitutkinta-, oikeus- ja vankeinhoitoviranomaisten välillä.

42. Vastustan syyteneuvottelujärjestelmän omaksumista. Viitataan 18.6.2012 antamaani lausuntoon (dnro 1797/5/12) ja siinä esitettyihin perusteisiin.

Kyse olisi periaatteellisesti erittäin ongelmallisesta oikeusturvaa ja yhdenmukaista kohtelua vaarantavasta peruuttamattomasta uudistuksesta. Rikosoikeusjärjestelmämme perusteet asetettaisiin horjuvalle pohjalle puhtaasti taloudellisista syistä. On varsin selvää, että tälle tielle lähdeittäessä ei kehitys oikeastaan voi kulkea kuin huonompaan suuntaan, kun tulevaisuudessa varmasti tullaan löytämään lisäkohteita, joissa rikosoikeudellisesta ennakoitavuudesta ja yhdenmukaisuudesta halutaan tinkiä säästösyistä.

Asianajo ja julkinen oikeusapu

Julkisen oikeusapulaitoksen rakenteiden osalta mietinnössä tuodaan esille mahdollisia muutostarpeita (virastojen vähentäminen, mahdollinen oikeusapuvirasto). Näihin kantaa ottaminen ei ole nyt ajankohtaista, kun mietinnössäkin asiat jätetään tulevien selvitysten varaan.

47. Pidän kannatettavana ehdotuksia oikeusavun sähköisen asiointin ja etäpalveluiden, mukaan lukien etätulkkaukset, laajentamisesta.

48. Kannatan ehdotusta tehostaa tuomioistuinten ja valvontaelinten roolia oikeudenkäyntiavustajien työn laadun valvomisessa. Myös ajatus kiinteiden palkkiotaksojen määrittelystä yksinkertaisille asioille on mielestäni hyvä.

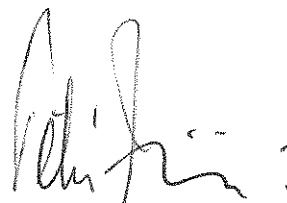
49. Avustajapakkoa tietyissä hallintolainkäyttöasioissa, kuten mietinnössä esille otetuissa ulkomaalaisasioissa, on mielestäni perusteltua selvittää ja ryhtyä tarvittaviin lainsäädäntötoimiin.

50. En näe oikeusavun omavastuurajojen korottamisen johtavan merkittävään valtiontaloudellisiin etuihin, siinä kun uudistuksen haitat vähävaraisille ihmisille ovat ilmeiset. En kannata ehdotusta.

Sovittelu

51. Kannatan ehdotusta sovitteluratkaisun etsimisestä ennen tuomioistuinkäsittelyä myös hallintoasioissa. Mietinnössä esimerkkinä lastensuojeluasiat on perustellusti esitetty yhtenä asiaryhmänä, jossa sovittelutyypin toiminta voi johtaa asianosaisten kannalta parempiin lopputuloksiin kuin huostaanotto.

Oikeusasiamies

 Petri Jääskeläinen

Esittelijäneuvos

 Pasi Pölönen